

TÜRK ÜNİVERSİTELERİ HANGİ KRİTERLERE GÖRE SIRALANMALI (5)

Daha önceki yazılarımızda Jiao Tong (Çin) , Webometrics (İspanya) ve US News and World Report (ABD) sıralama sistemleri incelenmişti. Bilindiği gibi dünyada ilk kez 1983'te ABD üniversitelerinin sıralaması yapılmıştır (US News). Daha sonra 2003'te ilk kez dünyanın ilk 500 üniversitesinin sıralaması yayınlandı (Jiao Tong). Kapsamı en geniş dünya üniversite sıralaması ise 2004'te 4000 üniversitenin 2009'da ise 6000 üniversitenin sıralandığı bir web sayfasında yayınlandı (Webometrics). Times ve Leiden sıralama sistemleri daha sonra irdelenecektir. Bu yazımızda bir tartışma ortamı yaratarak en sağlıklı sıralama sisteminin nasıl olması gerektiğini ve eldeki verileri en iyi nasıl kullanabileceğimizi araştıracağız. İdeal bir sıralama sistemi elbette hiçbir zaman kurulamaz , ancak herkesi tatmin edecek bir sistem kurulamıyor diye vaz geçmemek gerekir. Gelişmenin koşulu ölçme ve değerlendirmedir.

Nerede olduğumuzu bilmeden gitmek istediğimiz yere ulaşamayız

Üniversiteler gelişmek ve dünyanın en iyileri arasında yer almak istiyorsa, önce gerçeğe en yakın bir şekilde şu andaki yerlerini öğrenmek ihtiyacındadır. Bunu en iyi bilenlerin başında Jiao Tong gibi Çin üniversiteleri gelmektedir. Çin üniversitelerinin 1998'de dünyanın en iyileri arasına girme çabaları sırasında, Jiao Tong üniversitesi önce kendilerinin dünyadaki yerini belirleyen sıralama sistemini kurmuş ve sonra hep birlikte yarışa başlamışlardır. Biz de tüm Türk üniversitelerinin dünyadaki yerini sağlıklı bir şekilde bulabilmek için Çin'dekine benzer bir çaba sarfetmeliyiz. Aksi takdirde beğensek de beğenmesek de başkaları bizim adımıza sıralama yapar, zaten yapanlar var.

Sıralama sistemlerinde subjektif olan kişi görüşlerine yüksek oranda yer verilmesi (US News, Times gibi) , ağırlıklı olarak yayın sayısına dayanan sistemler (Leiden), belirli sayının altında yayını olan üniversitelerin sıralamaya sokulmadığı sistemler (Jiao Tong ve Leiden) eleştirilmektedir Açık kaynaklardan, güvenilir ve objektif kriterlerin kullanılması daha az eleştirilmektedir. Bu eleştirileri ve eldeki verileri değerlendirdiğimiz zaman, bilim alanlarına göre sıralama yapılması taleplerinin de yoğunlukta olduğunu görüyoruz. Ancak elde edebileceğimiz açık kaynak bilgileri, ne yazık ki tüm alanları kapsamıyor. Sağlıklı bilgi toplanabilen tıp , mühendislik, bilgisayar, fizik, kimya gibi bazı alanlara göre ek bir sıralama yapılabilir. ISI, Google Scholar gibi uluslararası açık kaynaklar ile YÖK ve ÖSYM gibi ulusal kurumların yayınladığı veriler kullanılarak geliştirilen yeni sıralama sistemleri ile her üniversitenin kendi pozisyonu hakkında bilgi sahibi olması yararlı olacaktır. Gelecek öneri ve eleştirilere göre düzeltmeler yapılarak sistem sürekli geliştirilebilir. Sistem büyük oranda oturduktan sonra dünya veya belirli bölge ülkeleri için sıralama yapılarak tüm Türk üniversitelerinin konumu daha da belirginleştirilmiş olur. Pekçok ülkede Jiao Tong sistemine göre ilk 500'de yer almayan (1000'den az yayını olduğu için) üniversitelerin büyük çoğunluğu gerçek konumlarını bilmek istiyor. Yeni kurulacak olan sistemler mükemmel olmasa bile üniversiteler yaklaşık olarak konumlarını görür ve gereken iyileştirmelere ağırlık verirler. Türkiye sıralamaları yapılırken yeni üniversiteleri kendi içlerinde sıralamak daha doğru olacaktır. Örneğin 2000'den sonra kurulan üniversitelerin çoğunda daha doktora programı açılmamıştır. Atıf sayılarına bakıldığında, henüz yeni yayın çıkarmaya başlayan 5-6 yıllık bir üniversitenin 40 yıllık bir üniversite ile atıf sayısını karşılaştırmak haksızlık olur.

Halen Türk üniversiteleri adı konulmasa bile YÖK tarafından iki farklı kritere göre sıralanıyor. YÖK her yıl üniversitelerimizi "Toplam Yayın Sayısı'na" ve "Kişi Başına Düşen Yayın Sayısı'na" göre sıralamaktadır. Başka kriterler de üretilebilir ve eklenen yeni kriterlere göre daha sağlıklı listeler hazırlanabilir. Bu amaçla YÖK'ün iki kriterine aşağıda verilen 7

yeni kriterler eklenerek toplam 9 kritere göre üniversitelerimizi sıralayan yeni ve kapsamlı bir çalışmayı tamamlamış bulunuyoruz.

Yayın sayısı dışında, kalite göstergesi sayılan toplam atıf ve kişi başına atıf sayılarının kriterlere eklenmesi uluslararası konferanslarda dile getirilmektedir. Atıf sayılarına ISI'dan ulaşılabilmektedir. Üniversitelerin son birkaç yıldaki toplam atıf, yayın, tebliğ gibi bilimsel aktivitesi Google Scholar (GS) tarama sonuçlarından elde edilebilmektedir. Toplam ve kişi başına GS tarama sonuçlarının yeni kriterler olarak kullanılması araştırma performansının sürekliliğini ölçen önemli iki kriteri oluşturacaktır. Doktora öğrenci sayısı ile doktora öğrenci sayısının toplam öğrenci içindeki yüzdesi, eğitim ve araştırma performans ölçümünde önemli sayılmaktadır ve bu nedenle kriterlere eklenmesi önem taşımaktadır. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı, eğitim kalitesinin önemli bir göstergesi olduğu için yeni sistemde yer alması gerekmektedir. Bu durumda 9 kritere göre Türk üniversitelerini sıralamak mümkündür. Her kriter için listenin en üstündeki üniversiteye 100 puan diğerlerine de orantılı puan verilmiştir. Bu dokuz kriter aşağıda sıralanmaktadır;

- 1) Toplam yayın sayısı (araştırma)-YÖK (2007 yılı için yayınlandı)
- 2) Kişi başına düşen yayın sayısı (araştırma)- YÖK (2007 yılı için yayınlandı)
- 3) 2000-2008 arasında çıkan yayınlara 2008'de yapılmış toplam atıf sayısı (araştırma)-ISI
- 4) 2000-2008 arasında çıkan yayınlara 2008'de yapılmış kişi başına düşen atıf sayısı (araştırma)-ISI ve YÖK
- 5) 2000-2008 arası yapılan toplam yayın, konferans ve atıf sayısı (araştırma)-Google Scholar (GS)
- 6) 2000-2008 arasında öğretim üyesi başına düşen yayın, tebliğ ve atıf sayısı (araştırma) -GS ve YÖK
- 7) Toplam doktora öğrenci sayısı (eğitim-araştırma)- ÖSYM
- 8) Doktora öğrencilerinin toplam öğrenciye oranı (eğitim-araştırma)- ÖSYM
- 9) Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı (eğitim)- YÖK ve ÖSYM

Burada bazı verilerde tekrar var gibi gözükabilir ancak her üniversitenin yapılanması ve güçlü yanlarının farklı olduğu göz önüne alınırsa bu dokuz kriterin denge kurma amacı daha iyi anlaşılır. Toplam yayın sayısının özellikle sayıca büyük üniversitelerin lehine olduğu düşünülebilir ancak o kurumlar da dünya bilimine ülkemiz adına daha çok katkı yapmaktadır ve bu katkıları nedeniyle puan almalıdır. Kişi başına yayın ise, sayıca küçük olsa bile kişi başına üretkenliği fazla olan üniversitelerin bu başarılarının değerlendirilmesi ve motivasyon için gereklidir. Toplam doktora öğrenci sayısı büyük üniversitelere veya fakülterle puan getirirken, sayıca küçük üniversiteler doktora öğrenci yüzdeleri yüksek ise daha fazla puan alabilecektir. Böylece bir yandan büyük üniversiteler toplam üretkenlikten dolayı yüksek puan alırken küçük kurumlar da verimleri yüksek ise fazla puan alabilirler. Kriterlerden 1 ve 2 ile 5 ve 6 arasında tekrar var gibi gözükmemektedir ancak 5.ve 6. kriterler 2000-2008 yılları arasındaki toplam yayınları 1 ve 2 ise yalnızca bir yılı kapsamaktadır. Performansın sürekliliği 5 ve 6 ile güncelliği ise 1 ve 2 ile ölçülmektedir. Ayrıca SCI, SSCI ve AHCI' indekslerine giren dergilerde yayını az olan ancak bilim alanının yapısı nedeniyle konferans ağırlıklı bilimsel çalışması olan fakültelerin çoğunlukta olduğu üniversitelerin bu çabasının da değerlendirilmesi için 5. ve 6. kriterlerinin eklenmesi gerekmektedir. Sıralamada 3. ve 4. kriterlerle atıfların sayılması, 5 ve 6 da tekrarlanmış olarak görülmemelidir 3 ve 4 bir yıllık atıfı, 5 ve 6 ise toplam atıfları (2000-2008) saymaktadır.

Yukarda verilen dokuz kritere göre dokuz ayrı sıralama yapılmıştır. Bu sıralamalar YÖK'ün web sayfasındaki 2007 toplam yayın sıralamasında isimleri verilen 93 üniversitenin 2000 yılından önce kurulmuş olan 72 si için yapılmıştır. Diğer 21 yeni üniversite için ise 3,45 ve 6 numaralı kriterlerde kullanılan veriler yalnızca 2008 yılı için alınmıştır. Bu farklı 9 kritere göre 2000 sonrası kurulan 21 yeni üniversite kendi içinde sıralanmıştır. Üniversitelerimiz için toplam puanlara göre tek bir sıralama listesi bu aşamada yayınlanmayacaktır. Ancak belirli puan aralıklarındaki üniversitelerin isimleri alfabetik olarak verilecektir. Üniversitelerimizden gelecek öneri ve varsa verilerdeki hata düzeltme talepleri gözönüne alınarak daha sonra listeler yenilenecek yayınlanacaktır. Tablolardaki tüm veriler herkesin ulaşabileceği verilerdir ve hatalı rakamlar tesbit edildikçe teknik ekip tarafından belirli aralıklarla düzeltilecektir. Dört üniversite için Google Scholar ve ISI verileri arasında uyumsuzluk tesbit edilmiştir. Uyumsuzluklar genellikle üniversite isimlerinin bazı yayınlarda farklı kullanılmasından kaynaklanabilmektedir. Bu ve benzeri uyumsuzluklar tesbit edildikçe nedenleri araştırılarak düzeltmeler yapılacaktır.

Bu çalışmada, Danışma Kurulu'muzda yer alan Prof.Dr. Nusret Aras, Prof.Dr. Tunçalp Özgen, Prof.Dr. Engin Ataç, Prof.Dr. Ülkü Bayındır, Prof.Dr. Attila Aşkar ve Prof.Dr. Yaşar Sütbeyaz'a ve verileri toplayan teknik ekibe başkanlık yapan Prof.Dr. Bilgehan Ögel'e, teknik ekipte görev yapan Nergis Gürel, Rafet Çevik ve Başak Öztürk'e teşekkürlerimizi sunarız.

Umarız bu çalışmamız tüm Türk üniversitelerinin dünyanın en iyileri arasına girebilme çabalarına katkıda bulunur.

Prof.Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü